

Fra velfærdsstat til overvågningsstat

Algoritmernes magt i den offentlige forvaltning

af Michael Jarlner (red.), Kim Escherich (red.)

Om Bogen

Bedre beslutninger, større indsigt, mere effektiv sagsbehandling, lavere omkostninger, glidere borgere. Det burde være konsekvenser af den omsiggribende digitalisering af offentlig sagsbehandling som vi ser for øjeblikket – primært drevet af investeringer i kunstig intelligens.

Men går vi for langt? Eller for hurtigt frem? Og kan vi gøre skade på grundlæggende værdier og rettigheder hvis ikke vi passer på?

Denne bog rejser debatten om en digitalisering, der allerede har slået nogle alarmerende skæverter.

Men den handler også om en offentlig sektor, der med sine prædiktive modeller og ønske om at løse problemer, inden de overhovedet er opstået, frister grænsen mellem velfærd og overvågning.

Og om en offentlig sektor, der nu ikke bare betragter sine borgere som individer, men også måler dem i forhold til hinanden. Vi taler om en snigende revolution af forholdet mellem stat og borger.

Så hvad gør politikere, embedsfolk og borgere? Hvordan bygger vi en forståelsesramme, så offentlige ledere bedre kan tage beslutninger, når begreber som automatisering og prædiktive algoritmer rammer. Og hvordan skal vi tænke, når vi bliver lovet bedre, billigere og mere borgervenlig sagsbehandling, men til gengæld på bekostning af den menneskelige intuition som måske forsvinder med sagsbehandleren af kød og blod.

Bogen giver en række perspektiver og eksempler på situationer hvor vi skal være specielt påpasselige og åbner for diskussionen af, hvordan den offentlige sektor bør navigere i en verden af algoritmiske fristelser.

Bidrag af: Michael Jarlner, Kim Escherich, Mikkel Flyverbom, Hanne Marie Motzfeldt, Klavs Birkholm, Birgitte Arent Eiriksson, Marya Akhtar, Helene Friis Ratner

Køb bogen [her](#).

Velfærdsstaten som eksperimentarium

Af Birgitte Arent Eiriksson, vicedirektør i tænketanken Justitia og medlem af Dataetisk Råd.

Digitalisering og anvendelse af kunstig intelligens er i kraftig vækst i den offentlige sektor, og det er særligt de store velfærdsområder, som står for skud. Hensigten er at effektivisere og forbedre sagsbehandlingen, men det sker med borgerne som ufrivillige forsøgskaniner, og med tiltagende risiko for, at der skabes uigennemtænkte og uønskede samfundsændringer. I et tilfælde skød kunstig intelligens fuldstændigt forbi målet, da den skulle måle risiko for mistrovsel blandt børn. Samtidig har der været flere forsøg på at koble Folketinget ud af centrale beslutninger.

Folketinget bør have langt større indflydelse på udviklingen, ligesom det må sikres, at de beslutninger, der skal tegne fremtidens samfund, træffes på et solidt – og for borgerne betryggende – grundlag.

Den digitale og teknologiske transformation af den offentlige sektor

Danmark fik allerede i 2001 sin første digitaliseringsstrategi for den offentlige sektor. Siden da har skiftende regeringer sammen med kommunerne og regionerne løbende lanceret nye digitaliseringsstrategier med vekslende temaer og en lang række forskellige initiativer.

Grundstenene for den videre digitalisering af den offentlige sektor blev for alvor lagt, da den daværende regering i januar 2018 indgik en aftale med Folketingets øvrige partier om digitaliseringsklar lovgivning.ⁱ Danmark blev herved et af de første lande, som tænkte øget anvendelse af data og automatisk sagsbehandling tidligt ind i både de politiske forhandlinger og lovgivningsprocessen.

Det har ført til en udvikling med kraftig stigende digitalisering og automatisering af den offentlige sektor, som i vidt omfang har gjort kommunikationen mellem borger og myndighed digital, og som på flere områder har erstattet manuel sagsbehandling med digitale selvbetjeningsystemer for borgere og virksomheder samt automatiserede sagsbehandlingssystemer, der helt eller delvist kan træffe afgørelser.

I kølvandet på den hastige digitalisering opstod der også en stigende interesse for anvendelse af kunstig intelligens i den offentlige sektor. I oktober 2018 udsendte den daværende regering reformsporet "Digital service i verdensklasse", hvor en af ambitionerne var, at Danmark inden 2025 skulle være blandt de førende lande i verden til at anvende kunstig intelligens. Reformsporet lancerede i den forbindelse en række konkrete indsatser, herunder nedsættelse af et dataetisk råd, udarbejdelse af en strategi for kunstig intelligens og etablering af en investeringsfond med henblik på at accelerere afprøvning og anvendelse af nye teknologier gennem såkaldte signaturprojekter.ⁱⁱ

Ifølge reformsporet kunne udviklingen nærmest ikke gå hurtigt nok: *"den offentlige sektor [er] for lang tid om at tage nye teknologier og digitale velfærdsløsninger i brug. Det er på trods af, at nye teknologier og digitale velfærdsløsninger som robotteknologi og kunstig intelligens rummer muligheder for at binde den offentlige sektor tættere sammen og skabe bedre og tryggere service."*ⁱⁱⁱ

Den generelle tone i såvel strategierne som reformsporet var således overvældende positiv og optimistisk i forhold til de gevinster, som man mente kunne høstes med digitalisering og kunstig intelligens, mens udviklingens udfordringer ikke fik den store opmærksomhed.

Efterfølgende blev den nationale strategi for kunstig intelligens udsendt af Finansministeriet og Erhvervsministeriet i marts 2019^{iv}, Dataetisk Råd blev nedsat i maj 2019, og investeringsfonden blev oprettet af Regeringen, KL og Danske Regioner ved aftalerne om kommunernes og regionernes økonomi for 2020. Det er også disse aftalepartnere, som i forbindelse med de årlige økonomiaftaler beslutter, hvilke signaturprojekter, der skal tildeles støtte. De første projekter, der blev udvalgt ved økonomiaftalen for 2020, havde især fokus på anvendelse af kunstig intelligens som redskab til at forudsige sygdom og som beslutningsstøtte til diagnosticering og behandling. Der var også projekter på beskæftigelsesområdet, hvor kunstig intelligens skulle anvendes som beslutningsstøtte til sagsbehandlere i forbindelse med sanktionering af ledige borgere, målrettede beskæftigelsesindsatser og matching af ledige borgere med virksomheder. På det socialretlige område blev der desuden valgt et projekt, hvor kunstig intelligens skulle anvendes som beslutningsstøtte ved tildeling af rengøringshjælp til borgerne. Ved de efterfølgende økonomiaftaler for 2021 blev der valgt en række nye projekter på især sundhedsområdet, men også på klimaområdet og det socialretlige område. Blandt sidstnævnte kan for eksempel nævnes et beslutningsstøtteværktøj til brug for risikovurdering af underretninger om børn.^v Nye initiativer kommer løbende til. Det gælder blandt andet det digitaliseringspartnerskab, som regeringen nedsatte i februar 2021 med henblik på at understøtte, at Danmark udnytter de teknologiske muligheder i fremtiden.

Parallelt med indsatsen fra skiftende regeringer findes de sektorvise projekter og strategier. For eksempel kan nævnes KL's strategi for digitalisering, data og ny teknologi fra marts 2019, som ser et stort potentiale *"i at automatisere og optimere kommunale processer med software, robotter og løsninger baseret på f.eks. kunstig intelligens. Robotter og algoritmer kan i kombination med data, og stor computerkraft, understøtte sagsbehandlerens arbejde ved at sortere, vurdere og sikre rigtigheden i sagerne."*^{vi}

Hertil kommer de enkelte myndigheders egne strategier og projekter samt de bidrag til digitalisering og anvendelse af ny teknologi i den offentlige sektor, som kommer fra private virksomheder, fonde og erhvervsorganisationer mv.

De mange indsatser må siges at have båret frugt, i hvert fald hvis det alene bedømmes på anvendelse og udbredelse. Allerede i 2018 blev Danmark kåret som "verdensmester" i digitalisering af FN, som hvert andet år foretager målinger i hele verden, og i 2020 blev Danmark tildelt endnu en førsteplads i digitalisering. Tiden må vise, om ambitionen om også at blive verdensmester i anvendelse af kunstig intelligens vil blive realiseret.

Foreløbig er en ting sikkert. Digitalisering, automatisering og anvendelse af kunstig intelligens har allerede i vidt omfang ændret den måde, som den offentlige sektor yder service og velfærd på. Blandt andet kan nævnes indførelsen af obligatorisk digital selvbetjening i kommunerne for borgere, der skal ansøge om folkepension, boligstøtte og børnepasning. Udbetaling Danmark har udviklet en række værktøjer, der kan analysere omfattende datasæt med henblik på at forhindre snyd med sociale ydelser. Schultz har lanceret robotten "Asta", der kan hjælpe jobcentre med at forudsige risikoen for, at den enkelte ledige havner i langtidsledighed, og matche ledige med de rigtige jobs. Udviklingen må forventes at komme til at gå endnu stærkere i takt med, at løsninger med kunstig intelligens afprøves og udbredes i den offentlige sektor. Spørgsmålet er, om det digitale og teknologiske lyntog kører for stærkt, herunder om der er tilstrækkelig fokus på teknologiens udfordringer og justering af kursen undervejs.

Teknologien kan både skabe gevinster og udfordringer

Teknologien har utvivlsomt et meget stort effektiviseringspotentiale. Digitale selvbetjeningssystemer kan skabe øget tilgængelighed, fordi borgere og virksomheder ikke behøver at være afhængige af myndighedernes åbningstider. Automatiserede sagsbehandlingssystemer kan give væsentligt kortere sagsbehandlingstider og spare medarbejderkræfter. Samtidig bliver afgørelserne mere forudsigelige, ligesom borgerne i højere grad vil opleve at blive behandlet ens på tværs af kommuner og sagsbehandlere. Kunstig intelligens kan for eksempel anvendes til at forudsige problemer af blandt andet helbredsmæssig, beskæftigelsesmæssig og socialretlig karakter. Det vil i bedste fald kunne spare de offentlige budgetter for tunge udgifter senere hen og give borgerne et mere trygt liv.

Teknologien skaber dog også en lang række udfordringer, som for eksempel kan resultere i utilsigtet utilgængelighed i digitale selvbetjeningssystemer for bestemte grupper af borgere. Der kan også være tale om et uhensigtsmæssigt design i et automatiseret sagsbehandlingssystem, som skaber processer, der ikke lever op til de forvaltningsretlige krav og principper. Det kan blandt andet resultere i, at borgeren ikke får den nødvendige vejledning, at borgeren ikke kan lade sig repræsentere af andre personer, at borgeren ikke får mulighed for at udtale sig om nye oplysninger, inden der træffes afgørelse, eller at borgeren ikke får tilstrækkelig information om, hvad der er lagt vægt på i afgørelsen. Løsninger med kunstig intelligens kan desuden vise sig at have en indbygget eller senere udviklet bias, hvor visse grupper af borgere diskrimineres eller overses i forhold til andre. Der findes selvfølgelig langt flere fejlkilder end de nævnte, herunder ikke mindst fejl af mere teknisk karakter, som samtidig kan være vanskelige at opdage.

Alle fejlkilder kan få stor betydning. Det gælder ikke kun for den enkelte borger, der blandt andet kan blive mødt med forringet retssikkerhed og forkerte afgørelser. Det gælder også for den ansvarlige myndighed, som efter omstændighederne kan blive erstatningsansvarlig overfor borgeren, ligesom myndigheden kan få store udgifter til ændring af IT-systemer og midlertidige løsninger.

Hertil kommer de etiske udfordringer, der for eksempel opstår, når omfattende indsamling, behandling og deling af data i den offentlige sektor medfører intens overvågning af borgerne, og kunstig intelligens anvendes til at fremkomme med forudsigelser om borgernes liv og/eller træffe afgørelser med direkte retsvirkning for borgerne.

I den nationale strategi for kunstig intelligens opstillede den daværende regering seks etiske principper for kunstig intelligens. Det er dog uvist, hvordan den nuværende regering forholder sig til disse principper og deres betydning for den fortsatte udvikling og anvendelse af ny teknologi. En vigtig rolle kan spilles af Dataetisk Råd, som blev nedsat med henblik på at skabe debat og offentlig opmærksomhed om dataetiske dilemmaer ved ny teknologi samt understøtte en ansvarlig og bæredygtig dataanvendelse i erhvervslivet og den offentlige sektor.^{vii} Dataetisk Råd blev dog først nedsat i 2019 og har haft forholdsvis beskedne ressourcer til sekretariatsbetjening. Det er derfor begrænset, hvor mange opgaver rådet har kunne påtage sig, ligesom det er frivilligt for myndigheder og virksomheder, om de vil følge dets anbefalinger.

Der er løbende udarbejdet redskaber, som skal gøre udviklingen med øget anvendelse af digitalisering og ny teknologi i den offentlige sektor mere betryggende. For eksempel har Justitsministeriet udgivet et notat om forvaltningsretlige krav til offentlige digitale løsninger, Folketingets Ombudsmand har afgivet flere udtalelser og artikler om samme emne, Digitaliseringsstyrelsen har udgivet en vejledning om digitaliseringsklar lovgivning, og Dataetisk Råd har lanceret to refleksionsværktøjer til at understøtte de etiske overvejelser ved samkøring af data i den offentlige sektor. Alligevel ser vi igen og igen nye projekter i den offentlige sektor, hvor det på den ene eller anden måde går galt. Digitaliseringstoget efterlader flere borgergrupper på perronen, digitale selvbetjeningssystemer lever ikke op til de forvaltningsretlige krav, og kunstig intelligens anvendes på måder, hvor det må anses for tvivlsomt, om det er foreneligt med borgernes grundlæggende rettigheder og vores retssikkerhedsmæssige principper.

Signaturprojekterne skulle gøre os klogere på både teknologiens muligheder og begrænsninger, men allerede inden deres iværksættelse var der nærmest overalt i den offentlige sektor iværksat forskellige projekter med anvendelse af ny teknologi, ligesom der løbende iværksettes nye, mens signaturprojekterne afprøves og evalueres.

Redskaberne har for så vidt været gode, men de har tilsyneladende ikke haft tilstrækkelig effekt i forhold til at sikre en betryggende digital og teknologisk udvikling, som borgere og virksomheder

kan have tillid til. Der må derfor stilles spørgsmålstejn ved, om digitaliserings- og teknologioptimismen i den offentlige sektor reelt har skygget for teknologiens bagside og dermed stået i vejen for at begrænse og løse udfordringerne så tidligt som muligt.

Borgerne som forsøgskaniner

En stor del af signaturprojekterne har som nævnt fokus på de store velfærdsområder som sundhed, beskæftigelse og socialområdet. Det gælder også for mange andre offentlige og private initiativer med kunstig intelligens. For eksempel kan nævnes det værktøj, som TrygFondens Børneforskningscenter i samarbejde med VIA University College samt Silkeborg og Hjørring Kommuner er i fuld gang med at udvikle til brug for vurderinger af underretninger om børn. Værktøjet, der i første omgang er blevet pilottestet på verserende sager i de to medvirkende kommuner, beregner en score på 1-10 for barnets risiko for mistrivsel baseret på fire års historiske data fra hele landet og oplysninger fra kommunernes egne systemer.^{viii}

En studerende, der skulle undersøge socialrådgivernes reaktion på værktøjet, kom til at undre sig over en underretning om et 2-årigt barn, som værktøjet havde givet en lav risikoscore på 1, mens socialrådgiveren selv var kommet frem til en væsentlig højere risikoscore på 9. En anden studerende undersøgte matematikken bag algoritmen og kom frem til, at barnets alder havde en uforholdsmæssig stor indflydelse på risikoscoren. Det viste sig nemlig, at værktøjet på grund af de anvendte historiske data havde udviklet en aldersbias, fordi mistrivsel hos børn ofte først bliver opdaget, når børnene er lidt ældre. I den konkrete sag gav værktøjet ikke anledning til, at socialrådgiveren ændrede sin egen risikovurdering, men rådgiveren undrede sig forståeligt nok over den store forskel på vurderingerne.^{ix}

Samlet set viste resultaterne fra pilottesten, at i de tilfælde, hvor den kunstige intelligens havde givet anledning til, at socialrådgiverne justerede deres risikovurderinger, var ændringerne sket i overensstemmelse med de af systemet leverede risikoscorer. Dette skete i 21 procent af underretningssagerne, men hovedparten af justeringerne (84 procent) var relativt små. Ifølge undersøgelsen indikerede resultaterne dog ikke, at socialrådgiverne havde lænet sig ukritisk op ad den kunstige intelligens, og modellen havde i få tilfælde ovenikøbet givet anledning til at hæve bekymringsniveauet betragteligt.^x

Interviews med i alt 13 socialrådgivere fra de to medvirkende kommuner viste, at socialrådgiverne som udgangspunkt var meget åbne over for idéen om at anvende data i det socialfaglige arbejde, og at de gerne ville have beslutningsstøtte. De så muligheder for at ensrette vurderingsprocesserne til gavn for borgerne og vurderede, at kunstig intelligens havde potentiale til at kvalificere prioriteringen af sager. Men beslutningsstøtten gav også anledning til spørgsmål og bekymringer om blandt andet risikoscorens betydning i vurderingsprocessen, særligt i de tilfælde, hvor algoritmen af den ene eller anden årsag ikke forudså det korrekte risikoniveau. Flertallet af

socialrådgiverne var også bekymrede for, at den kunstige intelligens på sigt kunne afkoble deres selvstændige faglige stillingtagen til hvert enkelt barn.^{xi}

Denne case viser flere interessante ting, herunder at kunstig intelligens som beslutningsstøtte kan blive opfattet som et positivt bidrag af offentligt ansatte, som står over for vanskelige beslutninger, der kan have afgørende betydning for borgernes fremtid. Kunstig intelligens giver dog også anledning til bekymringer om især validiteten og sagsbehandlernes egen rolle i afgørelsen. Næste fase er afprøvning af et justeret værktøj på nye underretningssager i et større antal kommuner,^{xii} men det er forsat ikke helt klart, hvilken betydning værktøjet har for socialrådgivernes vurderinger, herunder om det reelt kan medføre et øget antal fejlbehandlede sager.

Ønsket om at skabe det bedst mulige beslutningsgrundlag gennem anvendelse af kunstig intelligens er helt forståeligt og legitimt. Det gælder ikke mindst i komplicerede sager som for eksempel underretningssagerne. Her kan det både få katastrofale konsekvenser, hvis en underretning om et barn i mistriksel går under radaren, og hvis forvaltningen skrider ind og for eksempel akut tvangsfjerner et barn, uden der er grundlag for det. Teknologi kan med fordel anvendes til hurtigt at finde og sammenstille data, men når man samtidig afgrænser datamængden til bestemte kilder og tilføjer en formel på, hvordan disse data skal vægtes i forhold til hinanden, kan det også nemt gå galt. Sager om for eksempel barnets tarv kan indeholde så mange forskellige konkrete omstændigheder, at formlen i flere tilfælde ikke vil give mening, ligesom databegrænsningen kan medføre risiko for, at atypiske sager bliver behandlet forkert. Hertil kommer, at de historiske data, som anvendes til udvikling af algoritmen, kan indeholde begrænsninger knyttet til tidligere administrativ praksis og regelsæt, der kan føre til forkerte resultater. For eksempel har et forskningsprojekt vist, at en stor del af arbejdet med ledige borgere består af vurderinger, der bygger på følsomme oplysninger, som ikke bliver nedskrevet.^{xiii} Sådanne oplysninger vil derfor ikke kunne indgå i udviklingen af kunstig intelligens.

Kunstig intelligens skal (endnu) ikke anvendes til at træffe afgørelse direkte over for borgerne, men alene som beslutningsstøtte til de sagsbehandlere, der skal afgøre sagerne. Forskellen kan dog i praksis blive meget lille. Det kan nemlig kræve stor faglig ballast og opmærksomhed at spotte fejlvurderinger i algoritmer, ligesom det kan kræve stor tillid til egne evner at tilsidesætte algoritmens vurdering. Det gælder særligt efter et forsøgsstadium, hvor opmærksomheden på det nye værktøj er blevet mindre, og værktøjet kan have udviklet sig til en sovepude i en hektisk dagligdag, hvor der generelt savnes tid til indhentning af yderligere oplysninger og/eller omfattende faglige vurderinger. Hvis teknologien samtidig skal føre til effektiviseringer i form af øget sagsantal eller lavere krav til sagsbehandlernes uddannelsesniveau og erfaring, vil risikoen for dette selvsagt være endnu højere.

Henset til, at de sociale udgifter i Danmark udgør omkring 31 procent af BNP^{xiv}, er det ikke overraskende, at den teknologiske udvikling har så stor fokus på velfærdsområderne. Det er dog

vigtigt at være opmærksom på, at der på disse områder er mange borgere, der er afhængige af velfærdsstaten, og som samtidig på grund af fysisk eller psykisk sygdom, handicap, dårlig økonomi og lignende kan have vanskeligt ved selv at varetage deres egen retssikkerhed og interesser. Disse borgere bliver derfor ramt særlig hårdt, hvis der for eksempel er tekniske eller designmæssige fejl i systemet, eller det faglige skøn utilsigtet reduceres på en måde, der ikke tager hensyn til sagernes særlige omstændigheder.

Alligevel drives det digitale og teknologiske lyntog frem i et meget højt tempo. Det kan helt sikkert gøre os klogere på teknologien. Man må dog spørge sig selv, om velfærdsstaten virkelig er det bedste sted at eksperimentere, når blandt andet udsatte børn samt syge, ældre, handicappede og langtidsledige voksne bliver ufrivillige forsøgskaniner i eksperimenter, som ikke kun handler om teknologiens muligheder og begrænsninger, men også om borgernes grundlæggende rettigheder og retssikkerhed.

Hvem styrer det digitale og teknologiske lyntog?

Det er i høj grad skiftende regeringer med deres embedsværk og samarbejdspartnere, som har været afsendere på de mange strategier og initiativer på området. Folketingets rolle har været noget mindre synlig. Folketingets partier deltog dog i forhandlingerne om den politiske aftale om digitaliseringsklar lovgivning, ligesom Folketingets medlemmer på sædvanlig vis løbende har stemt om relevante lovforslag som for eksempel lovforslaget til den danske databeskyttelseslov, der blandt andet indeholder bestemmelser af betydning for myndighedernes anvendelse af borgernes data. Den parlamentariske rolle kan dog til tider være noget vanskelig at udfylde i praksis. Det var for eksempel tilfældet, da forslaget til lov om en aktiv beskæftigelsesindsats i 2019 skulle vedtages i folketingssalen. Lovforslaget indeholdt flere ændringer, men der var også en noget uklar bestemmelse, som indebar, at en tidligere forsøgsordning med omfattende sammenstilling og samkøring af ledige borgernes data med henblik på profilering og forudsigelser af deres risiko for langtidsledighed skulle ændres til en ny generel ordning. Dette havde Beskæftigelsesministeriet imidlertid alene valgt at forklare på side 212-213 i et meget omfattende lovforslag. Folketingets medlemmer havde derfor reelt ikke mulighed for at vide, hvad de stemte ja til. Socialdemokratiets daværende beskæftigelsesordfører Leif Lahn oplyste, at han undervejs i lovgivningsprocessen ikke selv havde været opmærksom på de elementer af lovforslaget, som blev mødt af kritik. "I forhold til datagrundlaget snakkede vi om de her ting, og jeg blev overbevist om, at der ikke var problemer. Der var i hvert fald ikke noget, der gjorde, at jeg var bekymret. Hvis det her virkelig er et stort problem, har jeg ikke set det komme. For så havde vi jo brugt mere tid på det, eller gjort det anderledes".^{xv}

Der har samtidig været forsøg på at stække Folketingets rolle i den digitale og teknologiske transformation af den offentlige sektor. Det skete, da Justitsministeriet i slutningen af december 2018 sendte et lovforslag om ændring af forvaltningsloven i høring. Lovforslaget indeholdt blandt andet et forslag om at bemyndige de enkelte ministre til selv at fastsætte regler om, at

henvendelser til den offentlige forvaltning skulle ske ved anvendelse af digital selvbetjening. Lovforslaget indeholdt også forslag om, at de enkelte ministre skulle kunne anvende såkaldte agterskrivelser, hvor myndighederne i en og samme postgang kunne partshøre borgerne og meddele afgørelser. Det ville betyde, at borgerne ikke blev involveret i myndighedernes oplysning og videre behandling af deres sager. Det interessante her er, at de to forslag tilsammen ville have banet vejen for på ministerniveau at træffe beslutning om anvendelse af helautomatiserede sagsbehandlingssystemer, hvor systemet træffer afgørelser direkte over for borgere og virksomheder, medmindre disse gør indsigelse mod afgørelsen. Efter høringsfasen led lovforslaget tilsyneladende en stille død, men der pågår fortsat overvejelser om, hvordan rammerne kan gøres mere fleksible og digitaliseringsvenlige. Men er det nu også den rigtige vej at gå?

Danmark står – ligesom resten af verden – over for grundlæggende samfundsmæssige ændringer, som allerede er skudt godt i gang med omfattende brug af digitalisering og kunstig intelligens. Det er naturligvis de færreste, som ønsker at ændre samfundet i negativ retning, men ikke desto mindre har politiske prioriteringer stor betydning, når der for eksempel skal træffes beslutning om, hvordan den offentlige sektor skal yde service og velfærd, og hvordan borgernes retssikkerhed og grundlæggende rettigheder skal sikres i en digital tidsalder. Sådanne afgørende beslutninger bør derfor ikke overlades til skiftende regeringers agendaer, men sikres et bredere parlamentarisk og velfunderet grundlag, som rækker flere år frem i tiden, og som borgere – på tværs af samfundsgrupper og politisk ideologi – kan have tillid til.

Anbefaling: Øget involvering af Folketinget og sikring af et solidt beslutningsgrundlag

Derfor bør Folketinget sikres langt større indflydelse på den digitale og teknologiske transformation af den offentlige sektor, ligesom det må sikres, at de beslutninger, der skal tegne fremtidens samfund, træffes på et solidt oplyst grundlag. Det vil f.eks. involvere:

- At gøre det obligatorisk for alle offentlige myndigheder at anvende de af Dataetisk Råd udarbejdede refleksionsværktøjer, inden de træffer beslutning om samkøring af data ved brug af nye teknologier, samt at offentliggøre resultatet af overvejelserne.
- At gøre det obligatorisk for alle ministerier at redegøre for de dataetiske konsekvenser af lovforslag, som fremsættes i Folketinget.
- At der sikres en dataetisk gennemgang af alle lovforslag, når den eksterne høring og eventuelle justeringer af lovforslaget har fundet sted. Dette kan f.eks. ske ved oprettelse af et selvstændigt IT-ministerium, som også kan være ansvarlig for indsamling og deling af viden på området. Her vil initiativer og strategier mv., som involverer digitalisering og anvendelse af ny teknologi i den offentlige sektor, formentlig også kunne drøftes mere nuanceret end den nuværende forankring af Digitaliseringsstyrelsen i Finansministeriet tillader.

- At Folketinget får større indflydelse på den digitale og teknologiske udvikling af den offentlige sektor gennem indgåelse af brede politiske aftaler, som det f.eks. var tilfældet med aftalen om digitaliseringsklar lovgivning. Der er bl.a. et akut behov for en parlamentarisk forankret strategi for anvendelse af kunstig intelligens i forvaltningen.
- At Folketinget involveres i fastsættelsen af overordnede rammer for eksperimenter med ny teknologi i den offentlige sektor, der kan sikre, at eksperimenter udføres i et sikkert miljø, hvor ressourcetsvage borgere ikke bliver ufrivillige forsøgskaniner.

Slutnoter

ⁱ <https://www.regeringen.dk/aktuelt/publikationer-og-aftaletekster/aftale-om-digitaliseringsklar-lovgivning/>

ⁱⁱ https://www.regeringen.dk/media/5955/digital-service-i-verdensklasse_web.pdf

ⁱⁱⁱ Digital service i verdensklasse, s. 8

^{iv} https://www.regeringen.dk/media/6537/ai-strategi_web.pdf

^v <https://digst.dk/forenkling/signaturprojekter/>

^{vi} <https://www.kl.dk/media/19309/paa-forkant-med-fremtidens-velfaerd.pdf>. s. 8.

^{vii} <https://em.dk/media/13116/kommissorium-for-dataetisk-raad.pdf>

^{viii} <https://docplayer.dk/177867644-Invitation-til-deltagelse-i-forskningsprojektet-underretninger-i-fokus.html>

^{ix} Kan algoritmer se ind i et barns fremtid? af Frederik Kulager i Zetland den 3. februar 2021.

^x Algoritmer i socialfaglige vurderinger – en undersøgelse af socialarbejderes opfattelse af at anvende algoritmer til vurdering af underretninger af Clara Siboni Lund (ph.d.-studerende) i Udenfor nr. 39, 2019.

^{xi} Algoritmer i socialfaglige vurderinger – en undersøgelse af socialarbejderes opfattelse af at anvende algoritmer til vurdering af underretninger af Clara Siboni Lund (ph.d.-studerende) i Udenfor nr. 39, 2019

^{xii} Professor advarer mod kommunal udrulning af børne-AI: »Jeg synes, det er uforsvarligt«, af Tania Andersen i Version 2 den 5. juli 2021.

^{xiii} "We Would Never Write That Down": Classifications of Unemployed and Data Challenges for AI af Anette C. M. Petersen, Lars Rune Christensen, Richard Harper og Thomas Hildebrandt I PACM on Human-Computer Interaction, Vol. 5, 2021.

^{xiv} DST Analyse 14. januar 2020, <https://www.dst.dk/Site/Dst/Udgivelser/nyt/GetAnalyse.aspx?cid=35091>

^{xv} "Regeringen og Socialdemokratiet er klar til at se på aktiveringslovgivning igen", Politiken 16. maj 2019